

De Dominicanenkerk te Oostende (1)

Raphaël Plasschaert

Toen, in oktober 1873, de Dominicanen op initiatief van de oversten van hun Orde en met de goedkeuring van de H. Stoel en van de bisschop van Brugge, zich in de Christinastraat te Oostende vestigden, was het van bij de start hun uitgesproken verlangen om in de stad een klooster en een kloosterkerk te bouwen. De kerk moest de plaats worden om hun opdracht: "door prediking het woord Gods verspreiden" en door het toedienen van sacramenten "het Heil der zielen verzorgen" te vervullen.

In de huurhuizen waarin de kloosterlingen aanvankelijk verbleven werden enkele kamers als voorlopige kapel ingericht. Toen ze, na enkele jaren, eigenaar waren geworden van deze en ook van aanpalende panden en gronden in de Christina- en achterliggende Aartshertoginnestraat, werd een grotere openbare kapel ingericht met toegang vanuit de Christinastraat.

In 1881 werd de opdracht gegeven aan de Gentse architect - later ook docent aan het St. Lucas-instituut - August van Assche (1826-1907) voor het ontwerpen van een grote, definitieve kloosterkerk. De Rooms-Katholieke eredienst beschouwt een kerk als het Huis van God, de uitverkoren plaats voor de ontmoeting met God in het gebed, de ontmoetingsplaats van de gelovigen voor hun deelname aan de eucharistie en het ontvangen van sacramenten. In een kloosterkerk worden niet alle sacramenten toegediend: doopsel, huwelijken en begrafenissen zijn voorbehouden aan de parochiekerken. Kloosterkerken hebben dan ook geen doopvont noch doopkapel en veelal ontbreekt ook een hoge toren aan het gebouw.

van Assche was een leerling van prof. de Bethune, dé architect van de neogotiek in Vlaanderen. De gotiek, de dominerende architectuur in West-Europa van ca. 1150 tot

de 15de eeuw, was ook de uitdrukking van een nieuw godsbeeld: God is barmhartig en niet een bestraffer; Hij schenkt vergiffenis van de zonden. In deze architectuur overheerst de verticaliteit uitgewerkt met rijke versieringen in de Franse kathedralen maar eenvoudig gebleven in de kloosterkerken van de bedelorden waartoe ook de Dominicanen behoren.

Tijdens de tweede helft van de 19de eeuw kende het katholicisme in West-Europa een opvallende heropleving. Dit werd gekoppeld aan een "Gottic Revival" van kerkbouw. De architecten prof. de Bethune en A. van Assche namen de principes van de gotische architectuur over in hun ontwerpen van de vele nieuwe kerken die ze in Vlaanderen hebben gebouwd.

van Assche ontwierp voor de Dominicanen in Oostende een eenvoudige neogotische zaalkerk met een opvallende soberheid en met een symboliek die naar de kloosterorde verwijst. Zijn belangrijkste en concrete inspiratiebron was de 13de-eeuwse Dominicanenkerk in Gent die in 1860 afgebroken was. De eerste steen van het gebouw in Oostende werd gelegd einde 1882. Aannemers waren de Oostendenaars Van Dycke voor het metselwerk en Delvvoeye voor het timmerwerk. Op 23 september 1883 werd de kerk ingezegend en toegewijd aan de H. Catharina van Siena.

De Dominicanenkerk, door de stadsgenoten nu algemeen gekend als de "Paterskerk", strekt zich uit in de huizenrijen tussen de Christinastraat en de Aartshertoginnestraat. De inplanting ervan wijkt af van de traditionele symboliek van de christelijke kerkbouw. Het koor is immers niet naar het oosten maar naar het westen gericht, naar het dichtbevolkte centrum van het historisch stadscentrum waarmede de Dominicanen hun aandacht voor de stadsbevolking aantonen.

De *plattegrond* van de kerk toont een éénbeukige zaalkerk met drie oostportalen, in totaal 49 m lang en 14,5 m breed. Ten noorden van de centrale toegang werd later een vijfzijdig traptorentje ingebouwd. Het schip telt acht traveeën. Aan de achtste travee is de toegang tot de sacristie en het klooster. Het koor bestaat uit twee rechte traveeën en een vijfzijdige apsis, aan de zuidzijde palend aan een bergplaats en een ingebouwd achtkantig traptorentje. Als bouwmaterialen voor de kerk dienden rode en gele baksteen, arduin voor o.m. de sokkels, omlijstingen, maaswerk, kraagstenen en speklagen van de zijportalen en traptorentje. De daken zijn bedekt met leien.

De *oostgevel* van de kerk volgt de rooilijn van de Christinastraat niet maar is iets achteruitgetrokken gebouwd. De zo vrijgekomen ruimte is afgesloten van de rooilijn door gotische gietijzeren hekkens verbonden door arduinen pijlers op sokkels. Dit hekken is een symbool voor de scheiding tussen de profane en de religieuze wereld. De puntgevel vertoont geen opvallende versieringen en is bekroond met een leliekruis, symbool van het geloof, van de zuiverheid en de onschuld. Boven de tweeledige ingangsdeur is een onversierd spitsbogig tempaan aangebracht.

De archivolten rondom dit tempaan rusten op halfzuiltjes met een krulbladkapiteel. De centraal geplaatste natuurstenen kolom draagt, onder een baldakijn, het beeld van

de H. Catharina van Siena, de patrones van deze kerk. De heilige wijst naar haar hart, wat duidt op de verering van het H. Bloed, draagt een kruis, het symbool van Christus en van het geloof, alsook een doornenkroon wat wijst op het visioen waarin de heilige de doornenkroon, aangeboden door Christus, verkoos boven een gouden kroon. Boven het centraal ingangsportaal is een groot spitsboogvenster met twee drielichten met gebrandschilderd glas. En met daarboven een roset. Dit venster heeft een hardstenen omlijsting met afzaat. In de top van de gevel is ook nog een klein rondboogvenster. De *westgevel* van de kerk, in de Christinastraat, met de vijfzijdige apsis en het traptorentje, is op de rooilijn afgeschermd door een drie meter hoge muur die gebouwd werd in 1961 toen een vergaderzaal van het aanpalend klooster vervangen werd door een winterkapel.

Aan de randen van de oostgevel zijn twee portalen aangebracht. Het portaal links opent een ingang tot de kerk en de toegang tot een rechte gang die tot aan de Aartshertoginnestraat doorloopt.

Ook het portaal rechts vormt een ingang tot de kerk alsook de toegang tot het klooster. Boven de ingangsdeuren van deze portalen is het wapenschild van de Orde van de Dominicanen aangebracht met het woord "Veritas", een verwijzing naar de hoofdopdracht van de orde: verkondiging van de evangelische waarheid door prediking.

Het kleine traptorentje dat ingebouwd is noorden van het hoofdportaal, kwam er in 1907 als toegang tot het dokzaal toen het orgel naar achteren in het schip van de kerk werd overgebracht. In de topzone van dit torentje is een blinde zuilengalerij ingebouwd die tot boven het noordelijk portaal doorloopt.

Het *Interieur* van de éénbeukige hallenkerk toont opvallend goede verhoudingen van de afmetingen. De wand is tweeledig met een toch hoge vensterzone. Een triforium ontbreekt. Het schip is 34 m lang, 14,50 m breed en 21 m hoog. Het koor meet 15 m lang, 10,50 m breed en 14,50 hoog.. Het overkoepelend spitsbogig houten tongewelf verbergt het houten dakgebinte. Dit "Wagon-Ceiling" plafond heeft geen steunelementen noch trekijzers en toont een gelijkmatige opeenvolging van gordelbogen. De ceramieke vloertegels tonen een gestileerde lelie, een Tudorroosje en sterretjes.. De traveeën van het schip zijn gescheiden door naar binnen getrokken steunberen die twee aan twee aan twee aansluiten boven de ramen en zo de nissen vormen voor de biechtstoelen en voor de hoge drielichten met een rozet in de kop. De lange, smalle ruimte van het schip is afgewerkt met een afwisseling van wit beschilderde bepleistering en donker grijze natuursteen. Het halfcirkelvormige voetstuk van de sokkel van de steunberen geeft een ritmering aan de kerkruijnte. Op de

sokkel van de steunberen sluiten schalken aan met een krulbladkapiteel die de gordelbogen van het houten gewelf, met een omkaderd sluitsteen, opvangen.

Het koor is met een trap van 7 treden 1,50 m hoger gelegen om vanuit het schip de diensten beter te kunnen volgen. De overgang van het schip naar het koor wordt ook gemarkeerd door een triomfboog met een spitsboogomlijsting in natuursteen. In het verhoogde koor zijn de schalken opgevangen door deels vergulde consoles. Het huidige uitzicht van het koor is evenwel het resultaat van ingrijpende veranderingen sinds de bouw van de kerk. Aanvankelijk stond links in het koor een klein dokzaal met een orgel en er onder een kleine ruimte voor het gezamenlijk gebed van de kloosterlingen. Oorspronkelijk was het koor, beneden aan de trappen, van het schip afgesloten door een metalen hekken, symbool van de overgang van de materiële naar de religieuze wereld en door de communiebank. In 1907 werd het orgel verplaatst naar een nieuw dokzaal boven de hoofdingang van de kerk. Het kleine dokzaal in het koor bleef behouden, de kleine bidplaats werd een opslagplaats en de bidstoelen van de paters werden in het koor geplaatst. In 1961, bij de bouw van de winterkapel, en volgende jaren kreeg het koor een nieuw uitzicht. Het hoofdaltaar werd verwijderd en vervangen door een klein altaar met mooie panelen neogotisch houtsnijwerk en vooraan in het koor opgesteld; het koor-

hekkens en de communiebank verdwenen. De muren in de traveeën op de noordzijde werden weggebroken om aansluiting te maken van het koor op de nieuwe winterkapel. Noch later werden beide altaren aan de voet van de triomfboog weggenomen en vervangen door een houten verhoog.

Het dokzaal, achteraan in de kerk, is gemarkeerd door een hardstenen spitsboogarcade met zuiltjes met een krulbladkapiteel onder een rijkelijk uitgehouwen balustrade met blind maaswerk in de zwikken en uitgewerkte baldakijnen boven drie heiligenbeelden. De balken, die het dokzaal dragen, rusten met versierde balksleutels op natuurstenen consoles.

Gedurende hun verblijf in Oostende, vooral dan gedurende de eerste decennia, hebben de Dominicanen vele schenkingen en giften van de plaatselijke kerkgangers, andere bezoekers en bedevaarders gekregen. Het meubilair en de versieringen van het kerkgebouw werden regelmatig aangevuld, dikwijls herschikt maar soms opvallend gewijzigd. Ingrijpend waren de veranderingen vooral in het koor, door toepassing van de besluiten van Vaticanum II (1962-1965).

Dan hebben de paters niet alleen de liturgie van hun misvieringen aangepast maar benevens altaren, communiebank, metalen koorhekkens ook vele beelden uit de kerk verwijderd. De waardevolle stukken bleven in het klooster bewaard.

Reeds bij het binnenkomen in de kerk vallen de vele biechtstoelen op: vijf aan de rechterzijde, één aan de linkerzijde van het kerkschip.

Biecht horen was altijd een belangrijke opdracht voor de Dominicanen. Daardoor kregen ze ook wel de bijnaam van "de directeurs van het geweten". De eikenhouten biechtstoelen werden ontworpen door een Dominicanenmonnik en gerealiseerd door de Gentse houtsnij kunstenaar Mathias Zens. Ze dragen fijn gebeitelde motieven zoals het leliekruis in de topgeveltjes en de monogrammen van Jezus en Maria in de a-jour bewerkte deuren van de biechtstoelen. Ook de het polychrome eiken houtsnijwerk van de staties van de kruisweg, op de linkerzijde van het schip, zijn het werk van Mathias Zens. Voor de kerkgangers waren aanvankelijk stoelen geplaatst. Later kwamen lange bidbanken voor de gelovigen. Nu zijn er zitbanken en recente stoelen geplaatst.

(wordt vervolgd)

